

HEMŞİRELER ASSERTİF MİDİR?

Yard. Doç. Dr. Nesrin AŞTI

*İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu
Öğretim Üyesi*

Dünya, 1970'lerin başında "assertivite" kavramını araştırma ve makalelerde incelemeğe başladı. *Bulter*, assertivite "bu benim" demenin en dolaysız ve yalın ifadesidir diye tanımlar (6).

Dürüst açıklamalar ve insana saygı üzerine temelenen assertivite, bireyin özgüvenini, itibarını ve otonomisini artırabilir.

Hemşirelerin assertif olup olmadıklarını irdelemeden önce assertivite kavramında cinsiyet üzerinde durulmalı ve ailede, toplumda kadının assertif olup olmadığı sorgulanmalıdır.

Ülkemizde "girişken, güvenli davranış" olarak tanımlanan assertivite kavramı, her iki cinsiyet için önemli olmakla birlikte erkeklere yakıştırılan ve kadınlarda eksik olan, geleneksel bir stereotipik sıfattır. *Kilkus* (6) assertivite ve hemşirelik ile ilgili yazısında görüşlerine başvurduğu yazarlardan *Chinn*, bilimin bile bir erkek dünya görüşü üzerine temellendirildiği ve mitlerin erkek dünyası ile desteklendiğini ifade eder. *Gilligan*, gelişim psikolojisini geleneksel erkek ve erkeğin otonomisi, bağımsızlığı, kimliği ve çalışması üzerine odaklandığını ve ilişkiler üzerinde pek durulmadığını ifade eder. *Butler*, kadının erkeğe nazaran olumlu duygularını daha kolay ifade edebildiklerini ve assertivitede var olan incelik, nezaket ve saygı özelliklerine daha yakın olduklarını, vurgularken *Gilligan*, erkeklerin pozisyonlarını konuşurken, sınırlamalar koyarken ya da olumsuz duygularını ifade ederken üstün olma arzusu ile assertiviteyi kullandıklarını vurgular.

Kilkus'un (6) çalışmasında belirtildiği gibi. *Gilligan*'ın moral gelişim üzerine yaptığı bir araştırmada genç erkek ve kızların dünya ve yaşam hakkında farklı düşündüklerini belirtir. Oğlanlar, haklar, kurallar ve hiyerarşi temelinde hareket ederken kızlar sorumluluk ve ilginin önemli olduğu ilişkiler, temelinde davrandıklarını ifade eder. Sonuçta, puberte çağında kızlar, kendi seslerinin

dominant erkek sistemine uymadığı gerçeğini tanımağa, anlamağa başlarlar. Kendi düşünce, duygu ve sorun oluşturan değerlerinin farkına vardıklarında özgüvenlerini kaybetmeğe başlarlar ve kendi seslerini bastırarak, sakınma, pasif davranışla uzlaştırıcı, birleştirici geleneksel kadın rolünü benimserler.

Assertivite, okuyan, çalışkan, sorgulayan çağdaş kadın modeli ile, kadınların tekrar kendi seslerini duymalarını sağlayan önemli bir araç olmuştur.

Konumuz, ülkemizde hemşirelerin assertif olup olmadığının irdelenmesi olduğu için tarihsel perspektif içinde dünden bu güne Türk Kadınına bakmak gerekir. İslamiyetten önce anaerkil aile modelinde kadını, kendini ifade eden, güçlü ve etkin bir hatun, bacı, ana olarak,

İslamiyette ise kadını, sosyal izolasyon içinde, erkeğin arkasında sadık, sevecen, bağımlı ve çekingen bir ana, eş olarak, görürken Cumhuriyet ve Atatürk'le birlikte 1870'li yıllarda Fransa'da konuşulan kadın haklarının, 1930'lu yıllarda ülkemizde konuşulmağa / kazanılmağa başlanması ile ülkemizde kadını okuyan, çalışkan, sorgulayan, giderek bilinçlenen ana, eş olarak görüyoruz (2).

Kısacası, kadınlar doğumla birlikte cinsiyetlerine uygun, kazanılmış ve öğrenilmiş rollerinin ve gelişim dönemlerinde aile ve eğitim sisteminin etkileri ile yaşamlarında dürüst, açık, girişken (assertif) bir kişi olurlar ya da olamazlar.

Yalnızca erkeğin assertif olma yetki ve sorumluluğu görüşü günümüzde bilimde, ticarete, sosyal girişimlerde, politikada ve tıpta erkek üstünlüğü ile oldukça iyi açıklanmaktadır.

Bireyin haklarını dikkate alan, açık, dürüst iletişim demek olan assertivite günümüzde insan hakları, çocuk hakları, kadın hakları, hasta hakları içinde sıkça sözü edilen bir kavramdır.

Kadının kültür ve geleneklerimize uygun sosyal izolasyonu ve geleneksel hemşirelik eğitimi özelliklerinin hemşirelikte assertif olmamayı güçlendirdiği söylenebilir (2). Başka bir deyişle bu ülkenin hemşireleri olarak bizler, eleştirildiğimizde, biri bize bağırdığımızda, suçlandığımızda, bekletildiğimizde, sözümüzü kestiklerinde ve kullanıldığımızda hissettiklerimiz, reaksiyonlarımız diğer hem cinslerimizden pek farklı olmayacaktır. Kültür ve geleneklerimize uygun olarak boyun eğici, hayır diyemiyen, savunucu özelliklerimiz baskın olacaktır.

Ülkemizde çalışkan hemşirelerin assertif olup olmadığı sorusuna objektif bir yanıt bulmak amacıyla, yakın zamanda İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsüne bağlı olarak hemşire akademisyenler tarafından yapılan araştırmaları taradım. Assertivite kavramını oluşturan özellikteki derlenen verilere göre;

Halk, hemşireliği saygın bir meslek olarak kabul etmiyor (% 69.48), (8).

Hemşireliğe değer verilmediği için kadınlar (% 75), hemşireliği meslek olarak seçmemektedir (8).

Hemşireler (% 67.8), meslekleri sorulduğu zaman rahatlıkla cevap veremiyor, tereddüt ediyor (8).

Hemşireler, (% 40), asıl görevlerinin hekimin söylediklerini yerine getirmek olduğunu belirtmişlerdir (8).

Hemşirenin hekimin bireysel isteklerine önem vermesini, hemşireler hatalı bulurken (% 41.5), hekimler öyle olması gerektiğine belirtmişler (% 56.9) (1).

Hemşirenin hekimin yardımcısı olarak söylediklerini yapmasını, hemşireler hem önemli (% 40.5) hemde hatalı (% 42.9) bulurken, hekimler (% 75.6), öyle olması gerektiğini belirtmişlerdir (1).

Hemşirenin melek gibi, sevimli, fedakar bir insan davranışını sergilemesini, hemşireler hem önemli (% 33.3) hem de önemsiz (% 35.2) bulurken, hekimler (%61.6), öyle olması gerektiğini belirtmişlerdir (1).

Hemşirenin serviste çay yapıp ekip elemanlarına ikram etmesini hemşire ve hekim doğru bulmamıştır (75.9 ve % 61.5).

Hemşire öğrencilerin benlik değerleri ortalamanın altında bulunmuştur (% 40). (4).

Öğrenciler ders yılı başında söz alıp konuşurken (% 32.1), ders yılı sonu bazen söz alıp konuşur olma (% 49.1) Nedenlerini; açık bir kişi olmadığı için (% 40) ve öğretim elemanının olumsuz tutumundan dolayı çekinmeleri (% 20) olarak belirtmişlerdir (7). Öğrenciler ders yılı başı daha girişimci, atılgan iken anlamlı bir şekilde ders yılı sonu daha az atılgan ve girişimci bulunmuştur (Ders yılı Baş : Rae Puan x:74, Ders yılı sonu Rae Puan x:67) (7).

Hemşire öğrenci (% 51), öğretmenin sabırlı, neşeli, saygın, samimi olmasını istemektedir (3).

Özgüveni yüksek, saygın ve otonomisini kullanabilen kişi aynı zamanda assertiftir. Yukarıdaki verilere göre hemşirelik mesleğinin olumsuz toplumsal imajı, hemşirenin toplumsal içerikli, belirgin bir görevi olduğunun bilincinde olmaması, bağımsız görevlerinin farkında olmayışı, otonomisini doğrultusunda agressif assertif davranan hekim karşısında boyun eyici, çekimser kişilik özellikleri sergilemesi, hemşirelik eğitiminin geleneksel eğitimle ve genelde assertif olmayan eğitimcilerle sürdürülmesi hemşirelerin assertif olmasını zorlaştırdığını düşündürmektedir.

Doktorlar otonomi ve otoritesini sürdürmek için assertif olmada sıklıkla agresif assertiviteyi kullanırlar. Böylece ekibin diğer üyelerinden, başta hemşire olmak üzere ayrıcalıklarını sürdürürler.

Hemşireler, doktorların sıklıkla agresif assertif davranışlarına tanıklırlar. Hemşire bu saldırgan tutum karşısında geleneksel rolünü oynayarak, sessiz boyun eğici kız, kadın, anne rolü ile birlikte çekingen / pasif bir davranış / tutum içine girer. Böylece hemşire assertif olmamayı seçer.

Gerçekte assertif davranış, duyguların dürüst açıklanmasıdır. Dürüst iletişim, anlayışla birlikte kişilerarası köprü ve bağları oluşturmada kullanılır.

Bakım, hemşirelik mesleğinin esasıdır. Bakım mesleği, kadınla anlamlı ve dolayısıyla tek alanı hemşirelik olan bir uygulamadır. Hemşire, sağlığı koruyan, yükselten hastalıkta kişinin tanısını / tedavisini başarıya, iyileşmeye götüren, insana saygıyı yansıtan bakımın uzmanı ve tek uygulayıcıdır. Bakım bir tüm varımdır ve biopsikososyal yönden bir bilim sentezidir. Hemşireler bu bağımsız görevinin bilincinde olmalıdırlar.

Sonuç olarak hemşirelik, güç, dürüstlük ve saygıya temellenen yeni bakım modelini yapılandırmada kullanılan assertivite ile özdeşimi içermektedir.

Hemşire eğitimciler bu fırsatı dikkat ve özenle kullanmalıdırlar. Hemşire öğrenciye klinik becerileri yanısıra assertif iletişim becerilerini kullanmayı öğretmeli ve öğrenciye rol model oluşturmalıdır.

ÖZET

Karşısındakine saygı ve dürüstlük üzerine temellenen assertivite bireyin özgüvenini, inanırlılığını ve otonomisini artırabilir.

Son yıllarda, yetişkin psikolojisinde assertivite kavramının kadında ve erkekte farkı anlamları ve sonuçları olduğu görüldü. Bu durum hemşirelerin assertivite teknikleri eğitiminde dikkate alınmalıdır.

SUMMARY

Are Nurses Assertive ?

Assertivite based on honest expression and respect for others can increase an individual's self-confidence, credibility, and autonomy. Recently emerging concepts in adult psychology, however, point out that assertivite may have different meanings, and consequences, for women and men that must be taken into account when teaching nurses assertiveness techniques (6).

KAYNAKLAR

- 1- **Akkaş, S.:** Sağlık Ekibi Elemanlarının Hemşirelik Mesleği Hakkındaki Bilgi ve Düşüncelerinin Araştırılması. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu / Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi İstanbul, (1994).
- 2- **Arat, N.:** Kadın Sorunu. Say Yayınları, Doğu Matbaası. II. Baskı, İstanbul, (1986).
- 3- **Aştı, N.:** Hemşirelik eğitiminde öğrenci-öğretmen ilişkileri, *Hemşirelik Bülteni*, 17:51, (1990).
- 4- **Diñç, S, A.:** Tedavi Hizmetlerinde Çalışan Hemşirelerin İşlevlerini Yerine Getirirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Yaşadıkları Stresin Araştırılması. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi İstanbul, (1986).
- 5- **Erdoğan, S.:** Hemşirelik Eğitiminin Felsefesi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (1989).
- 6- **Kilkus, P.S.:** Self assertion and nurses: a different voice, *Nursing Outlook*, 3:143-149, (1990).
- 7- **Pektekin, C.:** İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulunda Uygulanan Eğitimin Öğrencilerin Davranışları ve Benlik Saygısı Üzerine Etkileri, (Yayımlanmamış Profesörlük Çalışması), (1993).
- 8- **Tanığ, Y.:** Toplumun Hemşirelik Mesleği Hakkındaki Görüş ve Düşüncelerinin Hemşireler Üzerindeki Psikolojik Etkileri, İstanbul Üniversitesi Sağlık bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, (1989).